

Universal Declaration of Human Rights - Tatar

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Кеше хокукларының гомуни декларациясе

Берләшкән Милләтләр Оешмасының Генераль Ассамблеясе 1948 елның 10 декабрендә 48 тавыш белән кабул итте. Анда ситез кеше бер якка да тавыш бирмәде.

Преамбула

Кешелек гапләсенәң бөтен әгъзаларына хас булган тигез һәм аерылгысыз хокукларны һәм кеше дәрәжәсен тануның гаделлек һәм гомуни тынычлыкның нигезе икәнен истә тотып,

кеше хокукларына кимсетеп һәм жирәнен каруның вәхшиллеккә китерүен, кешелек намусын уятуын, кешеләрнең үз караңларына һәм сүз иргенә һа булган, куркудан, мохтажлыктан азат булган тормыш тозуның кешеләрнең боск омтылышы икәнен итлап итүне истә тотып,

жәберләүтә һәм изелүтә каршы соңгы чара итен кеше баш күтәрергә межбүр булмасын өчен аның хокукларын закон коче белән саклау зарурлыгын истә тотып,

Кешенәң төп хокукларына, шәхеснең абруена һәм кыйммәтенә, хатын кызларның һәм ирләрнең тигез хокуклылыгына, Берләшкән Милләтләр халыклары үзләренәң ышанычын Уставта раславын һәм тагын да зуррак иреккә иренеп, ижтумагый үсенкә, тормыш шартларын яхшыртуга ярдәм итәргә ниятләвен истә тотып,

Берләшкән Милләтләр Оешмасы әгъзасы булган дәүләтләрнең кеше хокукларын, төп ирекләрне уртак хөрмәт итүдә һәм саклауда булышлык күрсәтүне үз бурычлары итеп алуларын истә тотып,

әлеге хокукларны һәм ирекләрне анлау бу йөкләмәләрне тулысынча үтәүдә бик зур әһәмияткә һа булуын истә тотып,

Генераль Ассамблея

әлеге Кеше хокукларының гомуни декларациясен бөтен дәүләтләр һәм халыклар үтәргә омтылырга тиешле бурыч сыйфатында итлап итә. Бу Декларацияне һәрвакыт күз алдында тотып, жәмгыятьнең һәр әгъзасы, һәр кеше аң-белем тарату, белем алу юлы белән бу хокукларны һәм ирекләрне хөрмәт итәргә тиеш, бу хокуклар һәм ирекләр Оешма әгъзасы булган дәүләтләр халкы һәм алар юрисдикциясенә керә торган территорияләрдәге халыклар арасында танылып тормышка ашырылырга тиеш.

1 статья.

Барлык кешеләр дә азат һәм үз абруйлары һәм хокуклары ягынан тигез булып туалар. Аларга акыл һәм вождан бирелгән һәм бер-берсенә карата тутанарча [тутаннарча] мөнәсәбәттә булырга тиешләр.

2 статья.

Һәр кеше үзенең милли яисә ижтумагый чыгышына, мөлкәтенә, нинди катлаудан булуына, расасына, тән төсенә, женесенә, теленә, диненә, сәясә яисә башка инануларына карамастан, бернинди аермасыз, Декларациядә итлап ителгән барлык хокукларга, бөтен ирекләргә һа булырга тиеш.

Моннан тыш, кешенең торган жиренең мөстәкыйль яисә үзидарәсез, берәр ил карамагында булуына яисә мөстәкыйльлеге башка берәр торле чикләнүснә карамастан, иленең сәясен, халыкара, хокукий хәленә карамастан, ана бериндиди дә аерымлау үткәрелергә [үткәреләргә] тиеш түгел.

3 статья.

Һәр кешенең тормышка, преккә һәм шәхсән кагылгысызлыкка хокукы бар.

4 статья.

Бер кеше дә коллыкта яисә прексез хәлдә тотылырга тиеш түгел; коллыкның һәм коллар сатуның ботен торләре тысла.

5 статья.

Беркем дә газанланырга, яусыз, кешелексез яисә аның дәрәжәсен төшерә торган монәсәбәткә дучар ителергә һәм жәзага тартылырга тиеш түгел.

6 статья.

Һәр кешенең, ул кайда гына булса да, үзенең хокук иясе икәннен танударын таләп итәргә хақы бар.

7 статья.

Закон алдында ботен кешеләр лә тнц, бериндиди аерымланусыз һәркемнен закон белән тигез якланырга хокукы бар. Барлык кешеләрнен дә бу Декларацияне бозучы ниндиди дә булса хокуклардан мәхрүм ителүдәнм шундын хокуклардан мәхрүм итүгә котыртудан тигез якланырга хокуклары бар.

8 статья.

Конституция яки закон биргән тон хокуклардан мәхрүм ителгән очракта, һәр кешенең үл хокукларын компетентлы милли судлар аша кире кайтарылыш бирелүен таләп итәргә хокукы бар.

9 статья.

Беркем дә иңгезсез рәвештә кулга алынуга, тоткарлануга, куылуга дучар ителергә тиеш түгел.

10 статья.

Һәр кешенең үз хокукларын һәм бурычларын билгеләр очен һәм аны жиннаять жаваплылыгына тартуның иңгезле булуын ачыклар очен, туды тигезлелек иңгезендә үз эшенең ачык рәвештә, мөстәкыйль, гадел һәм бәйсез суд аша каралуын таләп итәргә хокукы бар.

11 статья.

1. Жиннаять кылуда гаепләнүче [и.и ?] һәр кеше, аның гаебе ачык суд тикшерүе нәтижәсендә законлы рәвештә расланганчы гаепсез дин сапалырга хақы бар. Аңа суд тикшерүе вакытында яклану очен ботен шартлар тудырлырга тиеш.

2. Берәр эш эпләгән очен, яки эпләмәгән очен гаепләү, үл эпләрне кылу вакытында милли законнар алдында яки халыкара хокук алдында жиннаять итен сапалмаса, алар өсен бер кеше дә жавапка тартыда алмый. Беркемгә дә жиннаять эпләгән очен тиешле жәзалан да катырак жәза бирелергә тиеш түгел.

12 статья.

Бер кеше дә шәхс һәм гаилә тормышына, торак иминлегенә кагылуга, языну, хәбәрләнү серенә, абруена һәм намусына нигезсез катнашуга дучар ителергә тиеш түгел. Шундый кысулардан, яисә дучар ителүләрдән һәр кешенең закон белән якланырга хокукы бар.

13 статья.

1. Һәр кешенең һәр дәүләт чикләре эчендә прерка күченең йорергә һәм үзенең тору урыны сайларга хокукы бар.
2. Һәр кешенең теләсе кайсы илне, яисә үз илен тапшап китәргә һәм үз иленә кире әйләнеп кайтырга хокукы бар.

14 статья.

1. Һәр кешенең жәберләнүдән башка илләрдә сыену урыны эзләргә һәм ул урыннан файдаланырга хагы бар.
2. Сәясәт белән бәйлә булмаган жинаять кылган очракта яисе Берләшкән Милләтләр Оешмасының принцибына, максатына каршы килә торган жинаять кылса, кеше бу хокуктан файдалана алмый.

15 статья.

1. Һәр кешенең граждандыкка хокукы бар.
2. Берәү дә преркседән үз граждандыгынан яисә граждандыгын үзгәртү хокукынан мәхрүм ителергә тиеш түгел.

16 статья.

1. Яше житеп балыгы булган илләрнең һәм хатын-кызларның, милләтенә, диненә яисә расанына карамастан, беринди чикләүләрсез, өйләнешүгә һәм тапшә корырга хокуклары бар. Алар өйләнешкәндә дә, бергә торганда да, аерылышу вакытында да бер үк төрлә хокуклардан файдаланалар.
2. Өйләнешүчеләрнең язылышуы ике якның да преркә һәм тулы ризалыгы булганда гына тормышка ашырыла.
3. Гаилә жәмгыятьнең табигый һәм топ күзәнәге булып тора, анын жәмгыять һәм дәүләт ягынан якланырга хокукы бар.

17 статья.

1. Һәр кеше үзе генә дә, башка кешеләр белән бергәләп тә, малмөлкәткә ня булу хокукына ня.
2. Беркем дә үз мөлкәтеннән нигезсез мәхрүм ителергә тиеш түгел.

18 статья.

Һәр кешенең фикер, вәждан һәм дин прегенә хокукы бар; бу хокук Аллага табынуны, йола куша торган дини тәртипләрне үтәүне эченә ала, һәр кешенең бер үзе генә яисә башкалар белән бергәләп аерым рәвештә яки ачыктан-ачык үз карашларын, үз динен алыштырырга аки тотарга хокукы бар.

19 статья.

Һәр кешенең преркә фикер йортергә һәм карашларын преркә рәвештә әйтергә хокукы бар; бу хокукка үз карашларында уреркә булу, үзенең кирәклә мәгълүматны һен идеяләрне эзләү, табып алу,

торле юллар белән дәүләт чикләренә бәйсез рәвештә тараты да керә.

20 статья.

1. Һәр кеше тыныч рәвештә жылышлар һәм ассоциацияләр прегенә хокуклы.

2. Берәү дә нинди дә булса ассоциациягә керергә мәжбүр ителә алмый.

21 статья.

1. Һәр кешенең турыдан-туры яисә ирекле сайланган вәкилләр аша үз иле белән идарә итәргә хокукы бар.

2. Һәр кешенең үз илендә бертигез рәвештә дәүләт хезмәтенә керү хокукы бар.

3. Халык ихтияры хокумәт хакимлегенең нигезе былырга тиеш; әлеге ихтияр үзенең чагылышын үз вакытында үткерелә торган гадел сайлауларда таырга тиеш. Тавыш бирү яшерен, гомуми һәм тигез сайлаулар аша, яисә шуна тиң булган башка формаларда тәммин ителергә тиеш.

22 статья.

Һәр кеше, жәмгыять әгъзасы буларак, социаль тәммин ителүгә һәм дәүләт структурасына һәм табигый байлыктарына карап, халыкара хезмәттәшлек һәм милли тырышлыктар аша социаль, икътисади һәм мәдәни яктан үз шәхесенең ирекле үсеше өчен, дәрәжәсә тоңмәслек кирәкле ярдәмгә хокуклы.

23 статья.

1. Һәр кешенең хезмәткә, эш ирекле рәвештә сайлап алуга, гадел һәм уңайлы эш шартларына һәм эшсезлектән яклануга хокукы бар.

2. Һәр кеше, бернинди кимсетелүдәрсез, тигез эш өчен тигез хезмәт хақы алырга хокуклы.

3. Һәр хезмәт кешесе үзенә һәм гапләсснә кешегә ласкы көн күрелек гадел һәм канәгатьләнерлек түләү алырга, кирәк очрактарда өстәмә рәвештә башка чаралар белән дә социаль тәммин ителергә хокукы.

4. Һәр кешенең һөнәри берләшмәләр оштырырга һәм үзенең мәнфагатыләрен яктар өчен һөнәри берләшмәләргә керергә хокукы бар.

24 статья.

Һәр кеше ялга хокуклы һәм эш көнең тиешле чикләрдә кыскартуны да кертен, ел саси түләүле ял алырга, эштән буш вакытка хокукы бар.

25 статья.

1. Һәр кеше тормыш дәрәжәсен тоңермәслек булган туклануга, киештә, торака, медицина ярдәмснә, социаль хезмәт күрсәтелүгә, үзенә һәм гапләсснә сәламәтлек, мул тормыш тәммин ителүгә хокуклы. Эшсез калган очракта, авырганда, гаршләнгәндә, тол галганда, картайганда һәм башка торле үзенә бәйләнмәгән сәбәпләр белән тормыш итү чараларын югалтканда Һәр кешенең тиешлә ярдәм адырга хокукы бар.

2. Ана булу һәм сабийлык аерым тәрбиягә һәм ярдәмгә хокук бирә. Никахлы һәм никахтан тыш тутан барлык балалар бердәй социаль якланганлыкка ия.

26 статья.

1. Һәр кеше белем алырга хокуклы. Бигрәк тә башлангыч һәм гомуми белем алу бушлай булырга тиеш. Башлангыч белем алу мәжбүри булырга тиеш. Техник һәм профессиональ белем алу һәркем очен мөмкин булырга тиеш, югары белем алу һәркемнең сәләтенә карап булырга тиеш.

2. Белем алу, кеше шәхесенең үсешенә, кеше хокукларына һәм тон преләргә хөрмәтне арттыруга юнәлдерелгән булырга тиеш. Белем алу расалар, дини өсималар һәм халыклар арасында дуслыкка, килешүчәнлеккә, сабырлыкка булышырга. Берләшкән Милләтләр Оешмасына тынычлыкны саклауда ярдәм итәргә тиеш.

3. Ата-аналар үзләренең кечкенә балаларына белем алуның төрен сайлауда өстенлекле хокукка ия.

27 статья.

1. Һәр кеше жәмгыятең мәдәни тормышында прелке катнашырга, сынды сәңгәтәгән ләззәт алырга, фәннең үсешендә катнашырга, фән биргән байлыклардан файдаланырга хокуклы.

2. Һәр кеше, автор буларак, фәнни, әдәби, сыңлы сәңгәт өлкәсендәгә хезмәте нәтижәләрен, үзенең әхлакий һәм мәдәни ихтыяжларын якларга хокуклы.

28 статья.

Һәр кеше бу Декларациядә язылган хокукларны һәм преләренә тулысынча тормышка ашырга торган халыкара һәм социаль, тәртипкә хокуклы.

29 статья.

1. Һәр кеше жәмгыять алдында, үз шәхесе прелә һәм тулы үсешкә прелкән жәмгыять алдында бурычлы.

2. Үзенең хокукларын һәм преләрен тормышка ашырган чакта, һәр кеше демократик жәмгыятьтәгә гомуми мул тормыш, социаль тәртип, гадел әхлак таләшләрен канәгәтләндерә торган хокукларга һәм преләргә тулы хөрмәт тәәмин итә торган законлы чикләүләргә генә дучар ителергә мөмкин.

3. Бу хокукларны һәм преләренә тормышка ашыру Берләшкән Милләтләр Оешмасы максатларына һәм принципларына каршы килергә тиеш түгел.

30 статья.

Бу Декларациядәгә бер нәрсә дә иинди дә булса дәүләткә, бер төркем шәхселәргә яисә аерым кешеләргә бу Декларациядә язылган хокукларны һәм преләренә юкка чыгарырга юл куела дин әңдәтәлырга тиеш түгел.
